

УДК 378:373.43

О.Б. ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

ПОБУДОВА СЕРЕДЬОГО КУРСУ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДОРΟΣЛИХ, ЯКІ ВИВЧАЮТЬ ЇЇ ПОЗА МЕЖАМИ МОВНИХ ПРОГРАМ У ВНЗ

У статті розглядається досвід побудови та використання середнього курсу навчання англійської мови дорослих, які попередньо закінчили короткий вступний (підготовчий) курс цієї мови, початковий курс усної повсякденної комунікації та передсередній мовний курс. Курс спрямований на виведення тих, хто навчається, на рівень B1+ володіння англійською мовою і призначений для бажаючих вивчати її поза межами стандартних програм викладання іноземних мов у вишах, наприклад, на різних видах комерційних мовних курсів. Розроблений курс структурований як курс підготовки до міжнародного кембриджського екзамену з англійської мови PET і будується на основі комунікативного підходу з обмеженою концентрацією уваги на мовних формах, а також на основі паралельного і рівнозначущого навчання усім видам мовленнєвої діяльності з невеликим превалюванням письмового мовлення.

Ключові слова: середній курс англійської мови, навчання дорослих англійської мови поза межами вишівських мовних програм, комунікативний підхід, паралельне навчання усім видам мовленнєвої діяльності.

Постановка проблеми. Серія статей, які готуються та публікуються нами протягом останнього року і до якої належить ця робота, присвячена обґрунтуванню методики навчання англійської мови дорослих поза межами стандартних програм викладання цієї мови у вишах, наприклад, це стосується навчання мови на різних видах комерційних мовних курсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З кожним роком таке навчання і такі курси стають все більш популярними в Україні і саме вони значною мірою задовольняють попит населення на оволодіння англійською мовою як глобальною (планетарною) мовою міжнародного спілкування. Причина цього явища вже розглядалася нами в [8], і в ній, як і у ряді інших наших праць з питання, яке обговорюється [4; 9; 10], доводилося, що, зважаючи на таку популярність, в українській методиці явно бракує наукового, теоретичного і практичного, обґрунтування навчання на мовних курсах, що функціонують за межами стандартного шкільного або вишівського викладання чужоземних мов. Такий брак необхідно ліквідувати, щоб дати можливість різним видам мовних курсів функціонувати на рівні найсучасніших методичних досягнень і увійти гідною складовою до цілісної системи іншомовної підготовки, яка існує в країні.

Метою цієї статті є аналіз четвертого за послідовністю курсу програми навчання англійської мови дорослих, що пропонується на позаушівських курсах Центру іноземних мов, який працює під егідою Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. *Завданнями* ж статті є розгляд теоретичних та практичних особливостей побудови конкретного курсу порівняно з іншими в тій же програмі. Названий четвертий за послідовністю курс є

курсом середнього рівня, що призначений для тих слухачів, які вже досягли рівня A2+/B1 у володінні англійською мовою і мають на меті суттєво підвищити цей рівень, досягши принаймні рівня B1+ за *Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти* [1].

Виклад основного матеріалу. Тут потрібні деякі пояснення. У наших попередніх працях [4; 5; 9; 10] вже розглядалися ті три курси, які передують курсу середнього рівня, що аналізується у цій статті. Перший з них – вступний (підготовчий) курс – розрахований на вісім тижнів (два місяці) та орієнтований на розвиток у слухачів навичок англомовної вимови і на засвоєння ними певного набору базових комунікативних формул, кліше та висловів. Він закладає основи рівня A1 англомовної комунікативної компетентності [4; 9; 10]. Другий курс – початковий курс усного повсякденного спілкування англійською мовою – розрахований на сім місяців (разом зі вступним курсом – повний, перший, навчальний рік) і виводить тих, хто навчаються, на рівень A2 в усному англомовному спілкуванні. Нарешті, третій дев'ятимісячний передсередній курс (повний другий рік навчання) виводить слухачів на рівень B1 в оволодінні навичками та вміннями англомовного говоріння і аудіювання і рівень A2+ – в англомовному читанні та письмі.

Те, що курс передсереднього рівня проводиться з чітким домінуванням усного мовлення над письмовим, було обумовлено результатами опитування [10], яке показало значно вищу зацікавленість слухачів (на цьому рівні оволодіння мовою) в опануванні англомовного говоріння та слухання порівняно з читанням та письмом. Але внаслідок цього не було можливості довести розвиток навичок та вмінь слухачів в англомовному читанні та письмі до того ж рівня, що їх навички та вміння в англомовному говорінні та слуханні (A2+ в першому випадку, B1 – в другому). А це, у свою чергу, не давало змоги розпочати реалізацію на передсередньому рівні однієї з цілей програми в цілому – підготувати слухачів до складання міжнародних кембриджських іспитів з англійської мови. Один з іспитів нижчого рівня з кембриджської «батареї» – PET – призначений саме для рівня B1, тобто має складатися саме після завершення передсереднього курсу. Але таке складання було неможливе в наших умовах, оскільки наші слухачі досягали в цьому курсі рівня B1 тільки в усному мовленні, залишаючись на рівні A2+ у мовленні писемному.

Тому підготовка до складання іспиту PET була перенесена на середній курс, коли навчання говоріння та слухання, з одного боку, і читання та письма, з іншого, вирівнювалися. Передбачається, що в усіх цих видах англомовної мовленнєвої діяльності слухачі протягом курсу мають досягти рівня B1+, щоб вони могли без особливих труднощів і на високому рівні скласти екзамен PET після завершення курсу. При цьому обумовлено, що ті, хто починають заняття у середньому курсі, повинні володіти знаннями і навичками не нижче рівня A2+ в усіх видах мовленнєвої діяльності, а в говорінні бажаним є навіть вихідний рівень B1. Що стосується цих вихідних рівнів, обов'язкових для слухачів, перш ніж вони почнуть навчатися у курсі, який розглядається, то вони можуть бути досягнутими в попередніх трьох курсах нашої програми (спочатку в підготовчому, потім – у початковому курсі усного повсякденного англомовного спілкування і, нарешті, в курсі передсереднього рівня). Такі курси, власне, і призначені для того, щоб довести тих, хто навчаються, до рівнів A2+ та B1 (останнє тільки в усному спілкуванні) [4; 5]. Названих рівнів слухачі можуть набути і за межами нашої програми, але в цьому випадку, вони зараховуються на середній курс тільки після тестування, яке визначає наявність або відсутність у них англомовної комунікативної компетентності на рівні A2+/B1.

Розроблений середній курс було розраховано на 9 місяців занять по два двогодинних аудиторних заняття на тиждень, тобто курс охоплює 144 академічних години аудиторної роботи. Навчання у курсі базується на підручниках, які спеціально призначені для складання екзамену PET, тому тематика для усного та письмового спілкування добиралася на основі таких підручників (див., наприклад, [6]). Ця тематика з відповідними до неї мовленнєвими ситуаціями включає:

1. Спорт та захоплення.
2. Люди та їх особистості.
3. Праця.
4. Вільний час та розваги.
5. Транспорт.

6. Освіта.
7. Міста та будівлі.
8. Свята.
9. Передбачення майбутнього.
10. Кіно.
11. Музика.
12. Родинне життя.
13. Засоби комунікації.
14. Технічний прогрес.

Саме виходячи з цієї тематики та відповідних до неї ситуацій спілкування, добирався мовленнєвий та мовний матеріал для навчання, соціолінгвістичні, прагматичні та культурологічні знання та вміння, мовленнєві навички та вміння, які формувалися у слухачів. У відборі також опиралися на вже розроблені якісні підручники для середнього рівня та для складання екзамену РЕТ.

Базові положення, на яких будується курс, – це положення про структурування курсу на основі комунікативного підходу з обмеженим фокусуванням на мовному матеріалі, а також положення про паралельне навчання усіх видів мовленнєвої діяльності з деяким прервалюванням письмового мовлення.

Саме ці два положення багато в чому відрізняють середній курс, який розглядається, від попередніх трьох (підготовчого, курсу усного повсякденного спілкування та курсу передсереднього рівня). Три попередніх курси базувалися на комунікативно-аналітичному підході [4; 9; 10]. Цей підхід є наскрізним у програмі для них усіх і полягає в тому, що суто комунікативні види навчальної діяльності сполучаються з аналітичною діяльністю, метою якої є цілеспрямоване та довільне усвідомлення і відпрацювання/тренування мовних форм – для допомоги слухачам в умовах, коли опанування іноземною мовою здійснюється у ситуації відсутності мовного середовища [7]. На відміну від цього, вивчення курсу середнього рівня слухачі починають, коли вони вже набули всіх базових фонетичних, лексичних та граматичних навичок і не потрібний такий же ступінь уваги до засвоєння мовних форм, як на попередніх стадіях англомовної підготовки. Тому до 80% навчальної діяльності займають суто комунікативні завдання типу:

Look at the boy in the picture, Josh. What is wrong with him? How does he feel?

You want to visit Josh and take him a present. Look at the things in the pictures. Think about which ones Josh can use and which ones he can't use. Which things does he need? Which would he like to have?

Work with a partner. Discuss which present to take Josh. Explain why you think some things are better than others. Try to agree on what to take.

See if the rest of the class agrees with you (завдання взяте з підручника [6, с. 65]).

Сказане не означає, що в курсі зовсім не концентрується увага тих, хто навчаються, на мовних явищах і не реалізується їх цілеспрямоване відпрацювання. Але, по-перше, це здійснюється у більш обмеженому обсязі, ніж при комунікативно-аналітичному підході, а по-друге, для такого відпрацювання використовуються не стільки мовні, скільки умовно-комунікативні вправи [2; 3], що подібні до такої (завдання взяте з підручника [6, с. 19]):

Now ask other people in the class about their interests. Say: What do you like doing? When you meet someone who shares one of your interests, suggest doing it together. Accept or refuse other people's invitations. Use the language in the box to help you.

Inviting <i>Would you like to ... with me this weekend?</i>	Accepting and refusing <i>Yes, that'd be great/fun/interesting.</i> <i>Oh, sorry, I'm afraid I'm busy/I can't.</i>
---	---

Саме такий характер вправ разом з обмеженнями на використання спеціальних видів навчальної діяльності, спрямованих на відпрацювання мовних форм, дозволяє говорити, що в курсі, який обговорюється, на відміну від попередніх, комунікативно-аналітичний підхід заміщується комунікативним підходом з обмеженим фокусуванням на мовному матеріалі.

Ще одна суттєва відмінність середнього курсу від усіх попередніх полягає, як вже зазначалося, в тому, що в ньому домінування усного мовлення у навчанні заміщується не просто паралельним та рівнозначущим навчанням усім видам мовленнєвої діяльності, а таким, у якому завдання на формування навичок та вмій читання та письма за обсягом та часовими затратами превалюють на 15-20% порівняно із завданнями на розвиток навичок та вмій усного мовлення. Це було зроблене навмисно, щоб ліквідувати відставання слухачів в оволодінні письмовим мовленням порівняно з мовленням усним – того неминучого відставання, яке, як зазначалося вище, обумовлене тим, що на нижчих за середній рівнях навчання ті, хто навчаються, за даними наших опитувань, віддають перевагу усному мовленню як найбільш для них значущому. Практика продемонструвала, що, якщо на середньому рівні підготовки, коли для слухачів письмове англійське мовлення стає таким же важливим, як усне, віддавати йому деяку перевагу в плані видів навчальної діяльності, які використовуються, то розрив у письмовомовленнєвій і усномовленнєвій підготовці слухачів швидко ліквідується і вони виходять на рівновисокий рівень B1+ в оволодінні всіма чотирма видами англійського мовленнєвої діяльності.

Висновки і перспектива подальших досліджень. Ефективність розробленого середнього курсу не проходила спеціальної експериментальної перевірки, яка була організована, наприклад, для початкового курсу усної повсякденної комунікації [9; 10]. Але чимало слухачів, закінчивши середній курс, склали екзамен PET, і практично всі, хто обирали названий екзамен, склали його успішно з досить високими показниками. Це й було достатнім свідченням високої ефективності курсу, свідченням, яке дозволило зробити висновок про таку ефективність головним *висновком* статті в цілому. Обговорення ж включених у нашу програму курсів вищих рівнів є *перспективою* подальшого аналізу і наступних публікацій.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иному язычному говорению. 2-е изд. / Е.И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
3. Складенко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іноземних мовленнєвих навичок та вмій / Н.К. Складенко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.
4. Тарнопольський О.Б. Интенсивное обучение английскому языку для повседневного и делового общения: построение курса, методика и результаты / О.Б. Тарнопольський // Іноземні мови. – 1995. – № 3–4. – С. 11–15.
5. Тарнопольський О.Б. Побудова передсереднього позавишівського курсу англійської мови для дорослих / О.Б. Тарнопольський // Науковий огляд. – К., 2014. – № 9 (10). – С. 117–125.
6. Hashemi L. Cambridge Objective PET. Student's Book without answers / L. Hashemi, B. Thomas. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 216 p.
7. McDonough J. Materials and methods in ELT: A teacher's guide / J. McDonough, C. Shaw. – Oxford: Blackwell, 1993. – 318 p.
8. Tarnopolsky O.B. EFL teaching in the Ukraine: State-regulated or commercial? / O.B. Tarnopolsky // TESOL Quarterly. – 1996. – Vol. 30. – P. 616–622.
9. Tarnopolsky O.B. **Intensive immersion ESP teaching in the Ukraine: Theoretical foundations and practical results** / O.B. Tarnopolsky // Joaquim Arnau, Josep M. Artigal (Eds.). **Immersion Programmes: A European Perspective.** – Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1998. – P. 675–684.
10. Tarnopolsky O. Teaching English intensively in a non-English speaking country: Theory, practice, and results / O. Tarnopolsky. – ERIC Document Reproduction Service No. ED 428 579, 1999. – 167 p.

References

1. Pan-European Recommendations for language education: learning, teaching, assessment. Science. the editorship of the Ukrainian, ed. S.Y. Nikolaev, Lent Publ., Kyiv, Ukraine, 2003, 273 p.

2. Passov, E.I. (1991), *Kommunikativnyj metod obuchenija inozazychnomu govoreniju* [Communicative method of teaching foreign language speaking], 2nd ed., Prosveshhenie Publ., Moscow, Russia, 223 p.

3. Skliarenko, N.K. (1999), *Suchasni vymohy do vprav dlja formuvannia inshomovnykh movlennievnykh navychok ta vmin'* [Modern requirements to the exercises for the formation of foreign language skills]. *Inozemni movy* [Foreign languages], no. 3, pp. 3-7.

4. Tarnopol'skij, O.B. (1995), *Intensivnoe obuchenie anglijskomu jazyku dlja povsednevnogo i delovogo obshhenija: postroenie kursa, metodika i rezul'taty* [Intensive training in English for everyday and business communication: course design, methodology and results]. *Inozemni movy* [Foreign languages], no. 3-4, pp. 11-15.

5. Tarnopol's'kyj, O.B. (2014), *Pobudova peredseredn'oho pozavyshivs'koho kursu anhljjs'koi movy dlja doroslykh* [Build beforeaverage non-university English course for adults]. *Naukovyj ohliad* [Scientific review], no. 9 (10), pp. 117-125.

6. Hashemi, L. (2010), *Cambridge Objective PET. Student's Book without answers*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 216 p.

7. McDonough, J. (1993), *Materials and methods in ELT: A teacher's guide*. Oxford, Blackwell, UK, 318 p.

8. Tarnopolsky, O.B. (1996), *EFL teaching in the Ukraine: State-regulated or commercial?* *TESOL Quarterly*, vol. 30, pp. 616-622.

9. Tarnopolsky, O.B. (1998), **Intensive immersion ESP teaching in the Ukraine: Theoretical foundations and practical results**. Joaquim Arnau, Josep M. Artigal (Eds.). *Immersion Programmes: A European Perspective*, Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, Spain, pp. 675-684.

10. Tarnopolsky, O. (1999), *Teaching English intensively in a non-English speaking country: Theory, practice, and results*. ERIC Document Reproduction Service No. ED 428 579, 167 p.

В статье рассматривается опыт построения и использования среднего курса обучения английскому языку взрослых, которые ранее закончили короткий вводный (подготовительный) курс этого языка, начальный курс устной повседневной коммуникации и предсредний языковой курс. Курс нацелен на выведение обучаемых на уровень B1+ владения английским языком и предназначен для всех желающих изучать его вне вузовских языковых программ – например, на разных видах коммерческих языковых курсов. Разработанный курс структурирован как курс подготовки к сдаче международного кембриджского экзамена по английскому языку PET и строится на основе коммуникативного подхода с ограниченной концентрацией внимания на языковых формах, а также на основе параллельного и равнозначимого обучения всем видам речевой деятельности с небольшим превалированием письменной речи.

Ключевые слова: средний курс английского языка, обучение взрослых английскому языку вне-вузовских языковых программ, коммуникативный подход, параллельное обучение всем видам речевой деятельности.

The article discusses the experience of designing and using an intermediate course of English when teaching it to adults who have previously finished an introductory (preparatory) course of that language, a beginner's course of oral everyday communication, and a pre-intermediate language course. The course is aimed at learners' acquisition of English at B1+ level and designed for all those who desire to acquire it outside university language programs – for instance, in different kinds of commercial language courses. The developed course is structured for preparing learners' to sit the international Cambridge PET English examination and is designed on the basis of communicative approach with limited focusing on language forms and on the basis of parallel and equalized teaching of both written and oral communication with written communication slightly prevailing.

Key words: intermediate course of English, teaching English to adults who learn it outside university language programs, communicative approach, parallel teaching of both written and oral communication.

Одержано 25.02.2015.